

Troms Landforsvar
Bardufoss
April 1968

FORTROLIG

AVGRADERT

Opplegg for leksjon

Emne : Behandling av krigsfanger

ved Odd Gunnar Skagestad, sjt

FORTROLIG

HENSIKT

Hensikten med denne leksjonen er å lære dere det viktigste hva angår den militære prosedyre ved behandling av krigsfanger. Vi har her visse folkerettslige regler å holde oss til, først og fremst Geneve-konvensjonen av 12 aug 1949, hvor vi finner en rekke bestemmelser og definisjoner som regulerer vår eventuelle behandling av krigsfanger. Den første definisjon det vil være aktuelt å kjenne er HVA ER EN KF? Forat personell som er falt i fiendens hender skal kunne regnes som KF, må visse betingelser være tilstede. Disse betingelsene er nevnt i Geneve-konvensjonens artikkel 4, og er følgende :

1. Medlemmer av de væpnede styrker som hører til en av partene i konflikten, og medlemmer av militser og avdelinger av frivillige som utgjør en del av disse væpnede styrker.
2. Medlemmer av andre militser og medlemmer av andre frivillige avdelinger, herunder medlemmer av organiserte motstandsbevegelser, som hører til en av partene i konflikten, og som opptrer utenfor eller på sitt territorium, selv om territoriet er okkupert, under forutsetning av at ovennevnte fyller følgende krav:
  - a) at de som leder har en person som er ansvarlig for sine underordnede
  - b) at de har et fastsittende kjennetegn, synlig på avstand
  - c) at de bærer våpnene åpent
  - d) at de i sine operasjoner retter seg etter krigens lover og sedvaner
3. Medlemmer av regulære væpnede styrker som påberoper seg en regjering eller en myndighet som ikke er anerkjent av den makt som har dem i sin varetekt
4. Personer som følger de væpnede styrker uten direkte å tilhøre disse - såsom sivile medlemmer av militærflys besetning, krigskorrespondenter m v - på betingelse av at de væpnede styrker de følger har gitt sin tillatelse hertil. De skal da være utstyrt med dertil identitetskort
5. Medlemmer av handelsflåten
6. Befolkningen på et u-okkupert område som, når fienden nærmer seg, spontant griper til våpen for å kjempe mot invasjonstroppene uten å ha fått tid til å organisere seg i regulære væpnede styrker, hvis den bærer våpnene åpent og respekterer krigens lover og sedvaner.

BEHANDLING

Vi kjenner nu definisjonene, og skal da gå direkte løs på behandlingen av KF. Da Norge har ratifisert Geneve-konvensjonen, vil dette si at vi er forpliktet til å følge den. Den skal følges uansett om en eventuell fiende har ratifisert den eller ikke, eller unnlater å følge den. Med få ord kan vi si det slik: KF skal behandles humant, men bestemt. Det må ikke øves vold mot KF.

FREMANGSMÅTE

Fra det øyeblikk en fange blir tatt, følger fangebehandlingen en bestemt fremgangsmåte. De faser som vil være aktuelle er følgende : Avvæpning, adskillelse, ransakning, merking/registrering, tilbakeføring. I tillegg vil jeg nevne avhør, som forøvrig vil bli behandlet særskilt i en egen leksjon. Vi merker oss imidlertid at KF er potensi-

elle etterretnings-kilder og skal behandles som slike.

AVVÆPNING

Efter tilfangetagelse skal fangene straks avvæpnes og kroppsvisiteres. Det innebærer at de skal fratas alle gjenstander som kan brukes som våpen eller som redskap for flukt. Skal du avvæpne en fange alene, gjelder som regel at fangen skal innta en stilling som ikke gjør det mulig for ham å overrumple deg (vises med hjelpe-instruktør). Ellers er regelen at noen dekker, mens de andre avvæpner. Hold alltid våpenet klart.

Et viktig moment : Stol IKKE på en fange. Ser han en chance til det, vil han forsøke å overmanne deg og rømme.

Det er ikke alltid mulig å foreta kroppsvisitasjon etter våpen straks. I slike tilfelle fratas fangene personlige våpen som er synlige, og kroppsvisitasjonen foretas så snart som situasjonen tillater det.

ADSKILLELSE

Fangene skal snarest adskilles i følgende grupper : offiserer, under-offiserer, menige, sivile. Kan noen fortelle hvorfor det er så viktig at dette blir gjort så snart som mulig ? Hensikten er å skille ut de fanger som kan tenkes å øve kontrollerende innflytelse på de andre. Gruppene må ikke få anledning til å snakke med hverandre. Det lønner seg også å holde ekstra oppsikt med gruppen menige, da det hender at offiserene fjerner sine distinksjoner for å få anledning til å virke på denne måte, eller av andre grunner.

At denne regel følges til punkt og prikke kan ha meget stor etterretningsmessig betydning da det er lettere å pumpe fanger for opplysninger når de ikke kan få rettledning og direktiver fra sine foresatte. Man utnytter samtidig det usikkerhetsmoment som oppstår når fangene kommer bort fra sine ledere.

Når det gjelder fanger av spesielle kategorier, såsom : sabotører, froskemenn og agenter, skal disse hurtigst mulig eskorteres bakover til avhør av spesialist.

RANSAKNING

Neste skritt i prosedyren, ransakningen, må vies spesiell oppmerksomhet og utføres meget omhyggelig. Fangene fratas alle militære dokumenter. Dokumenter er av stor verdi, og ransakningen etter dem må foretas like grundig (systematisk) som etter våpen. Særlig skal man merke seg dokumenter av umiddelbar taktisk verdi (karter, disposisjoner, Order of Battle, hensikter, styrker, koder, anropssignaler, frekvenser etc). Det kan i mange tilfelle være vanskelig å vurdere hva som har militær betydning. Derfor skal man følge den regel at det er bedre å ta med for meget enn for lite. Til øg med private brev kan være av interesse, da de kan gi opplysninger av betydning til tross for sensur. Det står opp

til avdelingens etterretnings-organer å bedømme dette.

De gjenstander og dokumenter som tas fra fangen, skal legges i en pose eller konvolutt og merkes med fangens nr, navn, grad, sted og tid for tilfangetagelsen og hvilken avdeling som har tatt ham til fange.

Ifølge G-49, Artikkel 18, skal KF beholde de effekter som tjener til hans beskyttelse (gassmaske, stålhjelm o l), bekledning og ernæring, samt distinksjoner, nasjonalitetsmerker, dekorasjoner og gjenstander som vesentlig har personlig verdi eller affeksjonsverdi. Hvorvidt gjenstander "vesentlig" har "personlig" verdi eller "affeksjonsverdi" avgjøres av tilfangetagende stat. Brev, medlemskort, billetter o l har stor verdi for avhører, og vil bli tatt fra KF.

Ikke på noe tidspunkt skal KF være uten identitets-dokumenter. De som ikke har noen, skal få utlevert slike av den makt som holder dem tilbake.

Penger kan bare tas fra KF etter ordre fra offiser og mot kvittering. En ting må poengteres sterkt i forbindelse med denne del av fangebehandlingen : GÅ IKKE PÅ SUVENIR-JAKT. Ved å beholde ting som er tatt fra fangene kan man risikere å undørslå opplysninger som kan være av avgjørende betydning for egen avdelings videre skjebne.

MERKING/REGISTRERING

Hvis den avdeling som tar fanger har de tildelte ID-merkelapper for KF (skjema nr. 1607), fylles dette ut og henges om halsen på fangen. Hvis det ikke er merkelapper for hånden, bør sjefen for eskorten kunne skaffe følgende opplysninger om fangen :

- a) Dato og klokkeslett for tilfangetagelsen
- b) Hvor tilfangetagelsen fant sted
- c) Avdeling som foretok tilfangetagelsen
- d) Omstendigheter ved tilfangetagelsen

Når og hvor denne merking kan foretas vil være avhengig av antall KF, stridens gang o l, men bør iallfall for offiserer og under-offiserer gjennomføres straks ved tilfangetagelse. Merkingen kan eventuelt gjøres på omslagssiden til KF's tjenestebok eller lignende.

TILBAKEFØRING

På bataljons-nivå er tilbakeføring til høyere enhet det siste ledd i fangebehandlingen. Dette kan skje ved at KF sendes bakover gjennom forsynings-kanalene, dvs at de sendes med tomtransportene. Men ofte vil tilbakeføringen måtte skje til fots. Under tilbakeføring skal KF til enhver tid være under streng bevoktning, da fangene i denne fase har relativt store muligheter for å rømme. Det beste er å kjøre fangene i åpne lastebiler og la vaktene følge etter i en annen bil. Vaktene bør være utstyrt med automat-våpen. Det er fullt tillatt å skyte for å drepe NB som siste utvei ved rømningsførsøk når varsel ikke hjelper.

Eskorten skal overfor KF opptre bestemt og korrekt, og i samsvar med folkeretten. Jeg henviser til G-49, Artiklene 12, 13 og 20, og siterer

noen utdrag av disse :

Art 12 : "KF er i den fiendtlige makts og ikke i de personers eller militæravdelingens hender som har tatt dem til fange".

Art 13 : "KF skal til enhver tid behandles humant. Enhver ulovlig handling eller unnlattelse fra den makts side som holder dem tilbake, som medfører døden for en KF i dens hender eller setter hans helbred i alvorlig fare, er forbudt og skal betraktes som et alvorlig brudd på denne konvensjon. Særlig må ikke noen KF bli utsatt for fysisk lemlestelse eller noen som helst medisinske eller vitenskapelige eksperimenter som legebehandling av vedkommende fange ikke berettiger og som ikke er i fangens egen interesse. KF skal videre til enhver tid beskyttes, særlig mot enhver form for vold og trusler, mot fornærmelser og folks nysgjerrighet. Det er forbudt å anvende represalier overfor dem".

Art 20 : "Den makt som holder dem tilbake, skal utstyre de KF som flyttes med tilstrekkelig drikkevann og mat, med nødvendige klær og med nødvendig legehjelp".

Så langt Genevekonvensjonen.

For egen del vil jeg innprente at fangene IKKE skal gis tillatelse til å hvile, spise eller røke før de er avlevert på samleplass ved høyere enhet, forutsatt at der ikke går uforholdsmessig lang tid. Såvidt mulig skal man heller ikke la KF se noe av etterretningsmessig interesse. Disse regler synes der erfaringsmessig meget mot under øvelsene.

E-MESSIG UTNYTTELSE, AVHØR

Vi slår fast at KF er et viktig etterretnings-objekt, og må frem til avhør så snart som mulig.

Med hensyn til selve avhøret bemerker vi bestemmelsene i Geneve-konvensjonens Art 17, som sier at :

"Enhver KF skal bare være forpliktet til på forespørsel å oppgi navn, grad, fødselsdato og matrikelnummer, eller i mangel herav, tilsvarende opplysninger...

Der må ikke øves noen fysisk eller moralsk tortur eller noen tvang mot KF for å oppnå av dem opplysninger av noen som helst art. Fanger som nekter å svare, kan hverken bli truet, fornærmet, utsatt for ubehageligheter eller tap av fordeler av noen art...

Avhør av KF skal foretas på et sprog de forstår".

KONKLUSJON

KF skal behandles humant, men bestemt.

Bruk ikke vold.

Avvæpn fangene straks. La deg ikke overrumple. Stol ikke på en fange.

Adskill fangene hurtigst mulig.

Ta vare på alle dokumenter. Driv ikke souvenir-jakt.

Vær våken under fangetransporter.

Gi ikke fangene adgang til hvile, mat eller stimulanser under tilbakeføring.

Følg disse regler og bidra til E-tjenesten og din egen sikkerhet.

A R T I K K E L 4 A :

Personer som er falt i fiendens hender og som kommer inn under en av de nedennevnte grupper, er krigsfanger i denne konvensjons forstand :

1. Medlemmer av de væpnede styrker som hører til en av partene i konflikten, og medlemmer av militser og avdelinger av frivillige som utgjør en del av disse væpnede styrker.
2. Medlemmer av andre militser og medlemmer av andre frivillige avdelinger, herunder medlemmer av organiserte motstandsbevegelser, som hører til en av partene i konflikten, og som opptrer utenfor eller på sitt territorium, selv om territoriet er okkupert, under forutsetning av at ovennevnte fyller følgende krav :
  - a) at de som leder har en person som er ansvarlig for sine underordnede
  - b) at de har et fastsittende kjennetegn, synlig på avstand
  - c) at de bærer våpnene åpent
  - d) at de i sine operasjoner retter seg etter krigens lover og sedvaner
3. Medlemmer av regulære væpnede styrker som påberoper seg en regjering eller en myndighet som ikke er anerkjent av den makt som har dem i sin varetekt.
4. Personer som følger de væpnede styrker uten direkte å tilhøre disse - såsom sivile medlemmer av militærflys besetning, krigskorrespondenter mv - på betingelse av at de væpnede styrker de følger har gitt sin tillatelse hertil. De skal da være utstyrt med dertil identitetskort.
5. Medlemmer av handelsflåten.
6. Befolkningen på et u-okkupert område som, når fienden nærmer seg, spontant griper til våpen for å kjempe mot invasjonstroppene uten å ha fått tid til å organisere seg i regulære væpnede styrker, hvis den bærer våpnene åpent og respekterer krigens lover og sedvaner.

GANGEN I TILFANGETAGELSEN.

1. Tilfangetagelse
2. Avvæpning/kroppsvistasjon
3. Adskillelse av fangene
4. Kort avhør på stedet
5. Eskorte til høyere enhet
6. Avhør ved brigade eller tilsvarende
7. Kroppsvistasjon (mere grundig)
8. Avlevering til samleplass
9. Avlevering til høyere enhets MP
10. Avhør ved høyere enhets avhørslag (spesialister)
11. Transport til permanent fangeplass

AVHØREREN

FORUTSETNINGER & KVALIFIKASJONER

1. Utdannelse i avhørstjeneste
2. Sprogkunnskaper
3. Taktisk skolering
4. Generelle bakgrunnskunnskaper
5. Psykologisk innsikt
6. Psykisk styrke, autoritet
7. Systematisk sporsans